

دوالی (واریس) از منظر طب سنتی ایران

محبوبه سلمانیان^{الف و ب*}، سالومه غفاری^{الف و ب}، علی قبادی^ج

^{الف} دستیار تخصصی طب سنتی، دانشکده طب سنتی، دانشگاه علوم پزشکی ایران
^ب دستیار تخصصی طب سنتی، مؤسسه مطالعات تاریخ پزشکی، طب اسلامی و مکمل، دانشگاه علوم پزشکی ایران
^ج استادیار داروسازی طب سنتی، دانشکده طب سنتی، دانشگاه علوم پزشکی ایران

چکیده

سابقه و هدف: دوالی یا واریس یک بیماری مزمن و شایع است که افراد زیادی در معرض ابتلا به آن هستند. ریسک ابتلا به آن در زنان دو برابر مردان است. ابتلا به آن گاهی بدون علامت بوده و گاهی طیف وسیعی از علائم شامل درد، تورم، برجسته شدن عروق وریدی و در مواردی ابتلا به زخم‌های وریدی را ایجاد می‌کند و درمان آن بیشتر نگهدارنده بوده و شامل تغییر سبک زندگی، درمان فشاری و در موارد بسیار محدود جراحی است و از آنجا که در طب جدید درمان قطعی برای آن یافت نشده است لذا در این تحقیق از دو دیدگاه طب سنتی و طب جدید به بررسی علل و عوامل زمینه‌ساز و روش‌های درمانی این بیماری پرداختیم.

مواد و روش‌ها: تحقیق به روش کتابخانه‌ای انجام شد. تعداد چهار منبع معتبر طب سنتی با استفاده از نرم‌افزار نور در منابع طب سنتی و سه مقاله مروری در منابع جدید گزارش شد.

نتیجه‌گیری: دوالی در طب سنتی ایران به خوبی شناخته شده است. در طب سنتی توجه به سن، مزاج، ویژگی‌های شخصی مثل تحرک، تغذیه و مکان زندگی بسیار مهم است. درمان علاوه بر تغییر سبک زندگی شامل تغذیه، بانداژ اندام تحتانی، درمان‌های دارویی خوراکی و موضعی، فصد‌های ویژه و در نهایت جراحی رگ مبتلا بوده است.

کلیدواژه‌ها: دوالی، واریس، طب سنتی ایران.

تاریخ دریافت: آبان ۹۵

تاریخ پذیرش: تیر ۹۶

مقدمه:

واریس یا دوالی، اتساع عروق ساق و قدم و گره گره شدن و سبز رنگ شدن آنها را می‌گویند (۱). طیف وسیعی از علائم از اتساع خفیف و سطحی عروق وریدی تا ادم و تغییرات پوستی و زخم‌های پوستی را شامل می‌شود. ابتلا به فرم متوسط این بیماری در زنان دو برابر مردان است (۲).

بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد که تاکنون مطالعه بر روی این بیماری از جهت علت‌شناسی و درمان از منظر طب سنتی صورت نگرفته است و در این مقاله بحث پیرامون علل ایجاد واریس و توصیه‌های موجود در طب سنتی در جهت بهبود کیفیت زندگی بیماران مبتلا به این بیماری انجام گرفته است.

مواد و روش‌ها:

تحقیق به روش مطالعه کتابخانه‌ای صورت گرفت با استفاده از نرم‌افزار نور در منابع طب سنتی از قبیل *قانون، اکسیر اعظم و ذخیره خوارزمشاهی و طب اکبری* انجام شده است و سه مقاله مروری نیز برحسب عنوان و کلمات کلیدی آن برای منابع طب جدید انتخاب شده است و در مورد اتیولوژی، علائم و نشانه‌ها و نیز روش‌های درمانی آن گزارش شد.

یافته‌ها و بحث:

تعریفی که از دوالی در کتب طب سنتی شده، با بیماری واریس تطابق دارد و علل مختلفی از نظر طب سنتی برای آن مطرح شده که توجه به آنها می‌تواند در

در طب کلاسیک ریسک فاکتورهای ایجاد این بیماری عبارتند از:

سن، جنس (در زنان شایع تر از مردان)، سابقه فامیلی بیماری وریدی، ایستادن طولانی مدت، چاقی، سیگار کشیدن، ترومای اندام تحتانی، سابقه ترومبوز وریدی، افزایش استروژن و حاملگی است (۷).

درمان‌های رایج طب کلاسیک واریس عبارتند از:

- تغییر سبک زندگی شامل: کاهش وزن، ورزش، بالا بردن متابولیت‌ها، بازتوانی مفصل زانو، پرهیز از سر پا ایستادن طولانی مدت است.

- درمان فشاری با استفاده از بانداژ فشاری یا ترکیباتی با اثر تدریجی فشارنده جهت افزایش انتقال اکسیژن به پوست و بافت‌های زیر پوستی، کاهش ادم، کاهش التهاب و تحت فشار قرار دادن عروق دیلاته وریدی انجام می‌شود.

- جراحی در موارد نادر

نتیجه‌گیری:

با توجه به منابع بررسی‌شده، درمان‌های ذکرشده برای دوالی اغلب ترکیبی از منضج و مسهلات سودا بوده و بعد از تنقیه بدن، اقدام به انجام فصد جهت تخلیه خون سوداوی می‌شد و در نهایت اقدام به قطع رگ مبتلا می‌کردند. درمان‌هایی که در طب کلاسیک برای این بیماری ذکرشده، درمان محافظه‌کارانه و در موارد محدود جراحی ورید مبتلا است. بنابراین بدون تعصب و جهت‌گیری می‌توان گفت با توجه به استقبال عموم مردم از روش‌های درمانی طب سنتی و عدم وجود درمان قطعی در طب کلاسیک برای واریس، می‌توان با توجه به منابع غنی طب سنتی مطالعات و کارآزمایی بالینی بیشتری در زمینه یافتن روش‌های پیشگیری و درمان این بیماران با رویکرد طب سنتی ایرانی انجام داد.

یافتن راه‌کارهایی جهت پیشگیری و درمان این بیماری نقش بسزایی داشته باشد. بر اساس مبانی طب سنتی دوالی یا واریس به سبب کثرت نزول خون سوداوی به سمت این عروق گاه از خون صرف غیر سوداوی و گاهی از خون بلغمی غلیظ ایجاد می‌شود. خونی که در این عروق جمع می‌شود اغلب سالم و بدون عفونت است و هر گاه به علتی این خون دچار عفونت شود موجب ایجاد زخم‌های پوستی در منطقه می‌شود. ایستادن زیاد به‌خصوص اگر همراه با مصرف غذاهای سودازا باشد به‌خصوص در سرزمین‌هایی که گرما و رطوبت بالایی دارند از عوامل زمینه‌ساز بروز این بیماری است. معمولاً بروز آن به دنبال ابتلا به یک بیماری حاد و به دنبال آن انتقال ماده به سوی عروق وریدی در افراد مستعد ذکر شده است و گاهی بدون بیماری زمینه‌ای ایجاد می‌شود (۳).

در نتیجه با توجه به سن، مزاج و تدابیر سابق فرد از جمله تغذیه و تحرک وی می‌توان به ماده و سبب ایجاد بیماری پی برد. با توجه به اینکه درمان در طب سنتی در واقع ازاله سبب موجد آن است برای درمان دوالی، اولین توصیه استراحت دادن به پاها و پرهیز از ایستادن طولانی مدت است. حرکت را ترک کنند و استعمال رباط بر پای به بستن آن از پایین به سمت بالا و از عقب تا زانو سازند (۴). همچنین از خوردن غذاهای مولد سودا باید پرهیز شود و برای اخراج ماده بیماری‌زا به دفعات منضج و مسهل خورده شود و حتی در صورت نیاز می‌توان از فصد نیز استفاده کرد. در مواقعی اقدام به جراحی و قطع رگ مبتلا می‌کردند که این کار موجب ضعف ساق پا به دلیل اختلال در خون‌رسانی عضو می‌شد. درمان دوالی در صورت مزمن شدن بسیار دشوار است (۵).

علایم دوالی در طب جدید شامل:

درد، ورم زانو، ادم، تغییرات رنگ پوست، زخم‌های وریدی، تلانژکتازی، عروق رتیکولار، عروق واریسی (۶).

References:

1. Arzani MA. *Teb e Akbari*. Ghom: Iran Institute of Natural Medicine's Revival; 1387.
2. Chwała M, Szczeklik W, Szczeklik M, Aleksiejew-Kleszczyński T, Jagielska-Chwała M. Varicose veins of lower extremities, hemodynamics and treatment methods. *Advances in Clinical and Experimental Medicine: Official Organ Wroclaw Medical University*. 2015;24(1):5-14.
3. Hakim Azam Khan M. *Exir e Azam*. Institute of medicine's history Studies, Islamic and Complementary Medicine Tehran;1387.
4. Ibn sina H. *Al Qanun fi al-Tibb*. Beirut: Dar Ehiaee Toras e Alarabi; 1426
5. Jorjani E. *Zakhireye Kharazmshahi*. Tehran: Institute of Natural Medicine's Revival; 1391.
6. Wright N, Fitridge R. Varicose Veins: Natural history, assessment and management. *Australian Family Physician*. 2013 Jun;42(6):380.
7. Wittens CD, Davies AH, Bækgaard N, Broholm R, Cavezzi A, Chastanet S, De Wolf M, Eggen C, Giannoukas A, Gohel M, Kakkos S. Editor's choice-management of chronic venous disease: clinical practice guidelines of the European Society for Vascular Surgery (ESVS). *European Journal of Vascular and Endovascular Surgery*. 2015 Jun 1;49(6):678-737.

